УДК 338.22
JEL F 290

Гражевська А. О., асп.
КНУ імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ РЕНТНИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Висвітлено особливості інституційного підходу до дослідження рентних відносин в ринковій економіці. Проаналізовано передумови та наслідки рентоорієнтованої поведінки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. Обґрунтовано необхідність та сутність інституціоналізації рентних відносин як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності економіки України.

Ключові слова: *рентні відносини; "пошук ренти"; рентоорієнтована поведінка; конкурентоспроможність економіки; інституціоналізація рентних відносин.*

Високий динамізм змін та невизначеність траєкторії господарської еволюції людства за умов поглиблення глобалізаційних процесів актуалізують проблему дослідження інституційних чинників підвищення конкурентоспроможності національних економік. Створення сприятливого інституційного середовища для ефективного функціонування рентних відносин та формування адекватної сучасним умовам рентної політики набуває важливого теоретичного та практичного значення для трансформаційної економіки України, яка характеризується переважанням контрпродуктивної рентоорієнтованої діяльності суб'єктів господарювання та експортно-сировинною моделлю міжнародної інтеграції, не зданою забезпечити сприятливі умови для досягнення довгострокових цілей конкурентоспроможного розвитку.

Дослідженню процесів інституціоналізації рентних відносин присвячені праці відомих зарубіжних вчених А. Алчіана, Е. Аткінсона, Б. Бенсона, Дж. Бренана, Дж. Б'юкенена, Т. Егертсона, Е. Крюгер, М. Олсона, А. Ослунда, Дж. Стіглера, Г. Таллока, В. Танці та ін. Окремі аспекти трансформації рентних відносин у постсоціалістичних економіках проаналізовані українськими та російськими економістами А. Аузаном, В. Базилевичем, Т. Гайдай, А. Гриценком, Б. Данилишиним, В. Дементьєвим, А. Заостровцевим, Б. Кваснюком, П. Крючковою, Р. Нуреєвим, В. Полтеровичем, А. Рубінштейном, А. Шастітко, Ю. Яковцем ін. Однак, незважаючи на безперечні досягнення вітчизняної та зарубіжної економі-

чної думки у розвитку теорії ренти, недостатньо розробленими залишаються проблеми інституціоналізації рентних відносин як чинника підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки України, що і визначило мету та завдання пропонованого дослідження.

Насамперед необхідно відзначити, що дослідженню рентних відносин приділялась значна увага впродовж усіх етапів розвитку економічної науки. Започаткування теорії ренти на базі відносин землеволодіння та землекористування пов'язано з працями представників класичної політекономії (В. Петті, Ф. Кене, Дж. Андерсона, А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, Дж. Ст.Мілля та ін.). У подальшому теорія земельної ренти була розвинена К. Марксом та його послідовниками. Теоретико-методологічні засади сучасного трактування рентних відносин у широкому економічному та інституційному контекстах були сформовані представниками неокласичної (У. Джевонс, К. Менгер, А. Маршалл, Дж. Б. Кларк) та інституційної (А. Алчіан, Б. Бенсон, Дж. Б'юкенен, Т. Веблен, Т. Егертсон, Д. Комонс, Р. Коуз, Е. Крюгер, Д. Норт, А. Ослунд, Г. Таллок, Р. Толісон, Дж. Ходжсон, Ф. Мак-Чісні) економічної теорії.

Аналізуючи складну систему взаємодій суб'єктів господарювання, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням рентних ресурсів і доходів та беручи до уваги концепцію квазіренти, обґрунтовану А. Маршалом, сучасні дослідники значно розширили коло об'єктів та суб'єктів рентних відносин. Зокрема, прибічники неоінституційної економічної теорії акцентували увагу на дослідженні тих видів рентних доходів, які виникають внаслідок дії негативних стимулів та опортуністичної поведінки економічних агентів.

У цьому контексті заслуговує на увагу інституційна концепція ренто-орієнтованої поведінки або "пошуку ренти". Зазначений термін був запроваджений для позначення поведінки економічних агентів в умовах інституційної трансформації, коли індивідуальні зусилля щодо максимізації вартості породжують втрати суспільства, а не вигоди для нього [1, с. 4]. Йдеться про дослідження рентних відносин через призму реалізації прав власності, а саме: отримання суб'єктами господарювання додаткового доходу шляхом встановлення монопольного або виключного права на використання специфічного ресурсу з одночасним обмеженням доступу до нього інших агентів. При цьому акцент зміщується з кон-

тролю доступу до рідкісних факторів виробництва на контроль доступу до угоди або сукупності трансакцій, сформованих у певному інституційному середовищі.

Як специфічне явище, рентоорієнтована поведінка економічних суб'єктів вперше була описана в 1967 р. одним із засновників нової політичної економії Г. Таллоком [2]. Англійський термін "rent seeking" (пошук ренти) був запроваджений у науковий вжиток у 1974 р. американською дослідницею Е. Крюгер [3]. Значний вклад в аналіз передумов та наслідків "пошуку ренти" внесли відомі західні дослідники Дж.Б'юкенен та Р. Талісон, які трактували рентоорієнтовану поведінку економічних суб'єктів як витрачання обмежених коштів для захоплення штучних трансфертів. На думку дослідників, незважаючи на те, що зазначені трансферти лише перерозподіляють ресурси, витрати на їх отримання є чистими втратами суспільства, пов'язаними із запровадженням неефективних прав власності та скороченням обсягів виробництва внаслідок непродуктивного використання ресурсів [4]. Подальший розвиток теорія пошуку ренти отримала в працях Ф. Мак-Чісні, який обґрунтував концепцію вилучення або вимагання (здирництва) ренти [5, 6].

Незважаючи на те, що засновники концепції "пошуку ренти" застосовували цей термін для позначення обмеженого кола випадків, а саме: прагнення отримати рентні доходи "від видів діяльності, які самі по собі носять деструктивний характер" [7, с. 746], сучасні дослідники звертають увагу на дуалізм ренторієнтованої поведінки в трансформаційній економіці, що виявляється в існуванні продуктивного і контрпродуктивного пошуку ренти на різних рівнях функціонування економічної системи. Йдеться про розмежування ефективних (інноваційно-технологічна, інтелектуальна, частково природно-ресурсна, організаційно-управлінська та фінансова) і неефективних (статусно-адміністративна, частково природно-ресурсна, організаційно-управлінська та фінансова) рент [8, с. 5].

На думку прихильників такого підходу, продуктивна рентоорієнтована поведінка сприяє підвищенню рівня інноваційної активності економічних агентів та має важливе значення для динамічного розвитку і посилення конкурентоспроможності національних економік. Йдеться про діяльність, спрямовану на отримання інноваційно-технологічної та інтелектуальної квазірент, що формуються у науково-дослідній та науково-

виробничій сфері, та мають своїм джерелом творчий потенціал робітників, їхні професійні та кваліфікаційні здібності, нагромаджений людський та інтелектуальний капітал. Стверджуючи, що більшу частину ціни сучасних високотехнологічних товарів становить саме інтелектуальна рента, аналітики звертають увагу на те, що відсталі країни, які знаходяться на периферії глобальної економіки, змушені оплачувати інтелектуальну квазіренту, що міститься у вартості імпортованих товарів і послуг, за рахунок природної ренти і витрат праці, що містяться в експортованих сировинних і низькотехнологічних товарах [9–12].

На відміну від цього, рентоорієнтована поведінка, спрямована на привласнення статусно-адміністративної і політичної квазірент є непродуктивною, оскільки супроводжується витратами, які не призводять до приросту суспільного добробуту. Передумовою формування такого роду рентних доходів є монополізація владних повноважень, зокрема такого дефіцитного ресурсу, як політичні та адміністративні функції за умов невизначеності законодавчих норм та можливості їх різної інтерпретації. При цьому, на думку Ф. Мак-Чісні політики не є пасивними суб'єктами, що обирають із конкуруючих пропозицій ту, що максимізує їхню вигоду. Навпаки, вони є активними максимізаторами власної вигоди, оскільки здійснюють тиск на контрагентів шляхом доведення до відома зацікавлених осіб інформації щодо загрози запровадження таких регулюючих правил та норм, які в змозі погіршити їхнє економічне становище. Саме очікуване погіршення ситуації породжує у економічних суб'єктів стимули до оплати відповідним державним службовцям їх відмови від запланованої дії. Аналізуючи суспільні втрати від "пошуку ренти" в трансформаційній економіці дослідники звертають увагу на таке:

– ймовірність того, що держава може знизити віддачу від капіталу природним чином знижує стимули фірм до інвестицій. У цьому випадку втрати суспільства теоретично можна визначити як різницю між тими інвестиціями, які могли бути зроблені за відсутності політичних загроз, і тими інвестиціями, які реально були здійснені;

– загроза вилучення ренти веде до переміщення капіталу в суспільно менш цінні, але більш мобільні й менш ризикові форми, що породжує алокаційну неефективність і тінізацію економіки;

– в результаті загроз потоку доходів знижується цінність нагромадженого капіталу (капіталу як запасу). "Якщо приватна власність залежить від сплати хабарів, – зазначає Г. Таллок, – то хабар, що вимагається, може зрівнятися з її повною цінністю, що по-суті означає втрату цієї цінності" [13, с. 67];

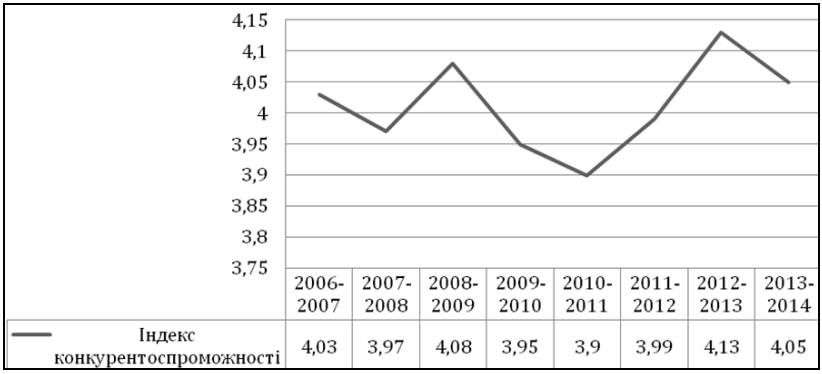
– процес вилучення ренти супроводжується значними трансакційними витратами, зокрема, витратами на ведення переговорів між сторонами. Оскільки час політиків та бізнесменів має позитивну альтернативну вартість, їх залучення у ці переговори є чистими втратами суспільства. До останніх слід також віднести витрати, що супроводжують підготовку законодавства, яке загрожує вилученням приватних рент [14].

Важливо взяти до уваги, що контрпродуктивна рентоорієнтована поведінка суб'єктів господарювання притаманна більшості соціально-економічних систем. Однак найбільш яскраво вона виявляється в посткомуністичних економіках, що характеризуються нерозвиненістю цивілізованого ринкового середовища. На інтенсивність і масштаби пошуку ренти в цих країнах впливають генетична спадщина (стійкі неформальні інституції, стереотипи поведінки, психологія та економічна культура командно-адміністративної системи господарювання) та інституційна нерівновага, пов'язана із суперечливою взаємодією соціально-економічних рутин та інновацій. Наслідком цього є контрпродуктивна рентоорієнтована діяльність суб'єктів господарювання, а саме: непродуктивне витрачання ресурсів на зміну структури прав власності на користь зацікавлених груп, збільшення трансакційних витрат легітимізації (реєстрації, ліцензування, сертифікації, стандартизації) та індивідуалізації підприємницької діяльності, деградація інноваційного та трудового потенціалів, відволікання ресурсів з господарського обороту та їх непродуктивне використання на хабарі, підкуп та лобіювання.

На думку сучасних дослідників, висока невизначеність, нестабільність та нерозвиненість інституційного середовища в Україні сприяє формуванню так званої "рентної економіки", яка закріплює короткострокові моделі поведінки економічних агентів, пов'язані з привласненням неефективних рент та згубно впливає на конкурентоспроможність національної економіки. Як відомо, в рейтингу глобальної конкурентоспроможності Світового Економічного Фруму (СЕФ) позиції

України з 2006 р. залишаються невтішними. При цьому в 2013–2014 рр. Україна втратила 11 позицій в рейтингу, перемістившись з 73 на 84 місце з-поміж 148 країн світу (рис. 1).

Симптоматично, що визначальний вплив на динаміку цього показника справили інституційні чинники, а саме: надмірна бюрократизація економіки, низька довіра до політиків, незадовільна робота правоохоронних органів та судів, порушення матеріальних та інтелектуальних прав власності, значні обсяги корупції та хабарництва тощо (рис. 2).

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Індекс конкурентоспроможності	4,03	3,97	4,08	3,95	3,9	3,99	4,13	4,05

Рис. 1. Динаміка індексу конкурентоспроможності України за рейтингом конкурентоспроможності СЕФ, 2006–2014 рр.
Джерело: розроблено автором на основі [15].

Згідно з дослідженням міжнародної громадської організації Transparency International рейтинг України за рівнем корумпованості залишився практично незмінним – 25 балів зі 100 можливих. За індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) наша країна посіла 144 місце серед 177 держав, охоплених дослідженням. При цьому Україна втратила 10 пунктів за параметром політичної та фінансової корупції. На думку аналітиків, головними проблемами в цій сфері є такі:

– монополізація бізнесу, активний перерозподіл олігархічними кланами бізнес-ресурсів, зменшення прозорості та послаблення "здорової" ринкової конкуренції;

– неможливість довгострокового планування підприємницької діяльності внаслідок низької захищеності прав власності, відсутності єдиних і незмінних правил ведення бізнесу для всіх учасників ринку;

– окупація бізнесу державними корупціонерами, процвітання хабарництва серед державних посадовців, які захоплюють контроль над фінансовими потоками [16].

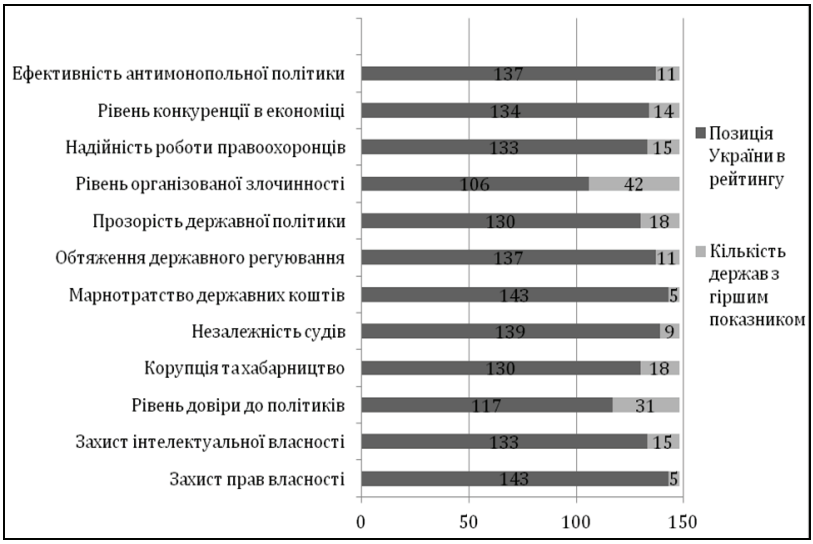

Рис. 2. Рейтинги України за окремими складовими індексу конкурентоспроможності СЕФ у 2013–2014 рр.
Джерело: розроблено автором на основі [15].

Таким чином, пріоритетними напрямом підвищення конкурентоспроможності економіки України на сучасному етапі її модернізації повинна стати активна діяльність української держави в напрямі інституціоналізації рентних відносин, а саме: систематизованого нормативного врегулювання "пошуку ренти" шляхом запровадження системи нормативно-правових актів та організації контролю за їх виконанням з боку певних державних регуляторів з метою недопущення контрпродуктивної та стимулювання продуктивної рентоорієнтованої поведінки господарюючих суб'єктів при збереженні балансу інтересів між ними. Йдеться про реалізацію таких основних заходів:

– дебюрократизацію економіки, посилення контролю за дотриманням законодавства, запобігання злиттю політичних та бізнес-інтересів;

– розмежування функцій державного управління та надання суспільних послуг у діяльності органів виконавчої влади;

– забезпечення чіткої специфікації прав власності, зниження ступеня персоніфікованості контрактних відносин, забезпечення однакових "правил гри" для всіх учасників ринку, безвідносно до місця їхньої реєстрації та сфери діяльності;

– державна підтримка розвитку науки та освіти, стимулювання нагромадження людського та інтелектуального капіталів, забезпечення чіткої специфікації прав інтелектуальної власності, створення умов та механізмів для комерціоналізації наукової діяльності;

– розробка спрощених і "прозорих" процедур виконання чиновниками адміністративних функцій, запровадження дієвої системи контролю за їхньою діяльністю, забезпечення невідворотності покарання за корупційні діяння;

– формування активного громадянського суспільства та утвердження незалежної і ефективної системи правосуддя.

У цьому контексті виявлення основних механізмів та інструментів подолання деструктивної рентоорієнтованої поведінки суб'єктів господарювання в національній економіці повинно стати одним із пріоритетних напрямів економічних досліджень та практичної діяльності щодо подальшого реформування сформованого в країні інституційного середовища.

Література:

1. *Buchanan J. M.* Rent seeking and profit seeking // Toward a theory of the rent seeking society / Eds. by J. M. Buchanan, R. D. Tollison, G. Tullock. – College Station: Texas A&M University Press, Series 4, 1980. – P. 3–15.

2. *Tullock G.* The Welfare Cost of Tariffs, Monopolies, and Theft / G.Tullock // Western Economic Journal. – 1967. – Vol. 5. – P. 224–232.

3. *Krueger A. O.* The Political Economy of the Rent-Seeking Society / A. O. Krueger // American Economic Review. – 1974. – Vol. 64. – P. 291–303.

4. *Бьюкенен Дж.* Границы свободы. Между анархией и Левиафаном. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/ buchanan/works/ buchanan_w3_0.txt&name =buchanan&img=works_small.gif

5. *McChesney T.* Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory Of Regulation / T. McChesney // The Political Economy of Rent Seeking / C. Rowley, R. Tollison, G. Tallock, eds. Boston : Kluwer Academic Publishers, 1988. – P. 179–196.

6. *McChesney T.* Money for Nothing: Politicians, Rent Extraction, and Political Extortion / T. McChesney Camdridge, MA: Harvard University Press, 1997. – 230 p.

7. *Таллок Г.* Соискание ренты // Экономическая теория / Под ред. Дж. Итуэлла, М. Милгейта, П. Ньюмена : Пер. с англ. / науч. ред. чл.-корр. РАН В .С. Автономов. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 931 с.

8. *Ломов В. А.* Институт рентоориентированного поведения: тенденции и особенности в российской экономике : Автореферат дис. …кандидата экономических наук : 08.00.01 / В. А. Ломов / Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2011. – 22 с.

9. *Базилевич В. Д., Ільїн В. В.* Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с.

10. *Базилевич В. Д.* Проблеми оцінки, охорони і захисту прав об'єктів інтелектуальної власності в Україні // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2012. – № 142. – С. 5–9.

11. *Глазьєв С. Ю.* Экономическая безопасность в условиях кризиса мировой финансовой системы / С. Ю. Глазьєв // Российские элиты на рубеже веков. – СПб., 2000.

12. *Яковец Ю. В.* Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении / Ю. В. Яковец. – М. : Академкнига, 2003. – 240 с.

13. *Tullock G.* Further Explorations in the Theory of Anarchy / G. Tullock. – Blacksburg, V A : University publications, 1974.

14. *Заостровцев А. П.* Концепция "извлечения ренты" : экономическая теория политического вымогательства и российская практика / А. П. Заостровцев // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов, 2000. – № 3. – С. 48–63.

15. The Global Competitiveness Report 2006–2007; 2007–2008; 2008–2009; 2009–2010; 2010–2011; 2011–2012; 2012–2013; 2013–2014 – World Economic Forum. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.weforum.org.

16. Corruption Perceptions Index 2012 / Transparency International, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.transparency.org/cpi2012/

Reference:

1. *Buchanan J. M., Tollison J. M, Tullock G.,* 1980. Rent seeking and profit seeking. Toward a theory of the rent seeking society – College Station: Texas A&M University Press, Series 4. – P. 3–15.

2. *Tullock G.,* 1967. The Welfare Cost of Tariffs, Monopolies, and Theft. Western Economic Journal, Vol. 5. – P. 224–232.

3. *Krueger A. O.,* 1974. The Political Economy of the Rent-Seeking Society. American Economic Review, Vol. 64. – P. 291–303.

4. *B'jukenen Dzh.* Granicy svobody. Mezhdu anarhiej i Leviafanom. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/ buchanan/works/ buchanan_w3_0.txt&name=buchanan&img=works_small.gif

5. *McChesney T.,* 1988. Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory Of Regulation. The Political Economy of Rent Seeking – Boston: Kluwer Academic Publishers – P. 179–196.

6. *McChesney T.* Money for Nothing: Politicians, Rent Extraction, and Political Extortion / T. McChesney Camdridge, MA: Harvard University Press, 1997. – 230 p.

7. *Tallok G.* Soiskanie renty // Jekonomicheskaja teorija / Pod red. Dzh. Itujella, M. Milgejta, P. N'jumena : Per. s angl. / nauch. red. chl.-korr. RAN V. S. Avtonomov. – M.: INFRA-M, 2004. – 931 s.

8. *Lomov V. A.* Institut rentoorientirovannogo povedenija: tendencii i osobennosti v rossijskoj jekonomike: Avtoreferat dis. …kandidata jekonomicheskih nauk : 08.00.01 / V. A. Lomov / Saratovskij gosudarstvennyj social'no-jekonomicheskij universitet. – Saratov, 2011. – 22 s.

9. *Bazylevych V. D., Il'yin V. V.* Intelektual'na vlasnist': kreatyvy metafizychnoho poshuku / V. D. Bazylevych, V. V. Il'yin. – K.: Znannya, 2008. – 687 s.

10. *Bazylevych V. D.,* 2012. Problemy otsinky, okhorony i zakhystu prav ob"yektiv intelektual'noyi vlasnosti v Ukrayini. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya "Ekonomika", # 142. – S. 5–9.

11. *Glaz'ev S. Ju.* Jekonomicheskaja bezopasnost' v uslovijah krizisa mirovoj finansovoj sistemy / S. Ju. Glaz'ev // Rossijskie jelity na rubezhe vekov. – SPb., 2000.

12. *Jakovec Ju. V.* Renta, antirenta, kvazirenta v global'no-civilizacionnom izmerenii / Ju. V. Jakovec. – M. : Akademkniga, 2003. – 240 c.

13. *Tullock G.* Further Explorations in the Theory of Anarchy / G. Tullock. – Blacksburg, V A: University publications, 1974.

14. *Zaostrovcev A. P.,* 2000. Koncepcija "izvlechenija renty" : jekonomicheskaja teorija politicheskogo vymogatel'stva i rossijskaja praktika. Izvestija Sankt-Peterburgskogo universiteta ekonomiki i finansov, 2000. – № 3. – S. 48–63.

15. The Global Competitiveness Report 2006–2007; 2007–2008; 2008–2009; 2009–2010; 2010–2011; 2011–2012; 2012–2013; 2013–2014 – World Economic Forum. – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: www.weforum.org.

16. Corruption Perceptions Index 2012 / Transparency International, 2012. – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: – http://www.transparency.org/cpi2012/

Надійшла до редколегії 27.02.14

Гражевская А. А., асп.,
КНУ имени Тараса Шевченко

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ РЕНТНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Раскрыты особенности институционального подхода к исследованию рентных отношений в рыночной экономике. Проанализированы предпосылки и последствия рентоориентированного поведения субъектов хозяйствования в трансформационной экономике. Обоснована необходимость и сущность институционализации рентных отношений как важного фактора повышения конкурентоспособности экономики Украины.

***Ключевые слова**: рентные отношения; "поиск ренты"; рентоориентированное поведение; конкурентоспособность экономики; институционализация рентных отношений.*

Grazhevska Anna, postgraduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv

INSTITUTIONALIZATION OF RENT RELATIONS AS A FACTOR OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN ECONOMY

The article highlights the features of the institutional approach in the study of rent relations in a market economy. On the basis of the institutional concept of "rent seeking" the author reveals the dualism of rent-seeking behavior of economic agents in post-communist economies. The main factors affecting the intensity and extent of rent-seeking in these countries include their genetic heritage and institutional imbalance associated with controversial interaction of social and economic routines and innovations. It is concluded that the consequence of the formation of "rental economy" in the former socialist camp is the reduction of the global competitiveness of national economies.

The author analyzes the dynamics of the Global Competitiveness Index of Ukraine for the period of 2006–2014 and identifies the main factors of low competitiveness of the national economy related to the search of status-oriented administrative and political rents. These factors include: excessive bureaucratization of the economy, low credibility of politicians, poor performance of law enforcement agencies and courts, violations of material and intellectual property rights, significant amount of corruption and bribery. The article substantiates the main directions of improving the competitiveness of the national economy that are focused on the normative regulation of "rent-seeking" in order to prevent counter-productive rent-seeking behavior and to stimulate productive rent-oriented behavior of economic agents while maintaining the balance of interests between them.

***Keywords**: rent relations; "rent-seeking"; rent-seeking behavior; competitiveness of economy; institutionalization of rent relations.*